

bağbahçe

ÇEVRE BAHÇE ÇİÇEK DERGİSİ SAYI: 71 MAYIS-HAZİRAN 2017 FİYATI: 5 TL

NGBB'NİN EMEKTARI!..

Ahmet İnan (1950-2017)

NEZAHAT GÖKYİĞİT BOTANİK BAHÇESİ

Yaşam Dolu Bir Serüven...

NGBB'nin Çit Bitkileri

Berberis (*Berberis julianae*)

Karayemiş (*Laurocerasus officinalis*)

Defne (*Laurus nobilis*)

Kartopu (*Viburnum tinus*)

DENİZLİ'DEN YENİ KAYITLAR

Terslâle (*Fritillaria* sp.)

Narin lâle (*Fritillaria kittaniae*)

Milas lâlesi (*Fritillaria milasense*)

Kurtüzümü (Goji)

(*Lycium barbarum*) / (*Lycium chinense*)

Yeşil Bahçe

Anıt Ağaçlar

NGBB 2017 Doğa Şenliği

GREAT DIXTER'A DÖRDÜNCÜ YOLCULUK..

Bir 'Yap-Boz' Oyunu Bahçecilik!..

(*Lycium barbarum* L.)

Kurtüzümü (Goji)

(*Lycium barbarum* L.) (*Lycium chinense* Mill.)

Dünyada, yaklaşık seksen türü bulunan "*Lycium* L. (*Solanaceae*)"; Asya, Güney Amerika, Afrika'nın güneyi ve nadiren de Avrupa'nın ılıman bölgelerinde yayılış gösterir. Bitki "*Lycium*" ismini, Anadolu'nun güneybatısında Teke yarımadasında, Antik dönemdeki idari yapılanmanın adı olan, "Likya" (*Lycia*) sözcüğünden almıştır.

Çin'de yetişen yedi türden ikisi, "*Lycium barbarum* L." ve "*Lycium chinense* Mill."; geleneksel Çin tıbbı (TCM), geleneksel Japon Kambo tıbbı ve geleneksel Kore tıbbında, asırlardır kullanılmaktadır. Her iki tür de yapraklarını döken, çok yıllık dikenli çalıdır. "*Lycium barbarum*", grimsi yeşil renkli; "*Lycium chinense*" ise parlak yeşil renkli yapraklara sahiptir. "*Lycium barbarum*", üç metreye kadar boylanırken; "*Lycium chinense*", daha fazla boylanabilir. Bitkinin beş loplu çiçekleri, "*Lycium barbarum*"da, pembe, açık mor ve menekşe rengi; "*Lycium chinense*"de ise mor renklidir. Haziran-eylül aylarında oluşan meyveleri; oval biçimde, yaklaşık 2,5 cm uzunlukta ve kırmızı renklidir. Olgun meyveler, kurutulduktan sonra drog olarak kullanılır.

"*Lycium barbarum*" meyveleri, Avrupa Farmakopesi'nde "*Lycii fructus*" (Barbary wolfberry fruit) adıyla kayıtlıdır. "*Lycium chinense*" meyveleri ise, İngilizce "Chinese wolfberry fruit" adıyla bilinir. "*Lycium*" meyveleri, ticarete yaygın olarak, Çince ismi olan "*quo qi*" (kuo çi)'den mülhem, "Goji berry" adıyla anılmaktadır. Doğal ve tarım ürünü meyvelere yönelik küresel talebin hemen hemen tamamı, Çin tarafından karşılanmaktadır.

Geleneksel Çin tıbbında, kurtüzümü meyveleri; böbrek-karaciğer meridyenlerini koruyucu, görmeyi iyileştirici, erkeklerde meni artırıcı ve gece meni boşalmasını önleyici olarak kullanılır. Ayrıca diyabet, vertigo, bel-diz-sırt-bacak ağrıları, verem öksürüğü, aşırı zayıflık, susuzluk, kısırlık, saçlarda erken kırılma, gece terlemesi, görme bozukluğu hallerinde de yararlanır. Düşük yapma, afrodizyak, tonik, idrar söktürücü, ateş düşürücü, uyku verici (hipnotik), karaciğer koruyucu (hepatoprotektif) etkileri de rapor edilmiştir.

"*Lycium*" meyveleri, Asya tıbbındaki öneminden dolayı Çin, Japon, Kore, Tayvan, Avrupa farmakopelerinde kayıtlıdır. ABD Farmakopesi (USP) için, monografi hazırlanmaktadır. ABD'de, Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) tarafından, GRAS (Genellikle güvenli addedilir) listesine alınmamıştır. Ancak Çevre Koruma Örgütü (EPA), kur-

tüzümü meyvesiyle ilgili pestisit limitlerini yayımlamıştır. Bu uygulama, dolaylı resmi kabul anlamında yorumlanabilir.

Günümüzdeki TCM uygulamalarında, kurtüzümü meyvesi; bel-diz ağrıları, baş dönmesi, kulak çınlaması ile kendini gösteren, yaşam enerjisi eksikliğine dayalı genel halsizlik durumlarında endikedir. ABD'de, 'Gıda Takviyesi'; Kanada'da, 'Ruhsatlı Doğal Sağlık Ürünü' kategorilerinde pazarlanmaktadır. Avrupa İlaç Ajansı (EMA)'nın, Tıbbi Bitkisel Ürünler Komitesi (HMPC), henüz "*Lycium*" meyvesi monografını yayımlamamıştır.

Avrupa Komisyonu'nun, Sağlık ve Tüketici Müdürlüğü listesinde, kozmetik kullanım için, "Hidrolize *Lycium barbarum* meyvesi" (asit veya enzimlerle hidrolize edilmiş meyve hidrolizati) ve "*Lycium barbarum* amino asitleri" (meyvedeki proteinlerin tümünün hidro-

(*Lycium chinense* Mill.)

lizi ile oluşmuş amino asitler karışımı); antioksidan, cilt koruyucu, cilt-saç düzenleyici (kondisyone edici) olarak kayıtlıdır. “*Lycium barbarum* meyve ekstresi”, antioksidan; “*Lycium chinense* meyve usaresi”, cilt koruyucu; “*Lycium chinense* meyve suyu” (meyve hidrosolü), tat-koku verici, maske yapımı ve cilt koruyucu amaçlarla kullanılmaktadır.

Kurutulmuş kurtüzümü meyvelerinde, klorojenik asit gibi hidrosinamik asitler, karotenoidler (zeaksantin, beta-karoten), polisakkaritler, serebrozitler, glikolipitler, peptitler, flavonoidler (kempferol, mirisetin, kersetin), triterpenler (beta-sitosterol), amino asitler (prolin, taurin, gamma-aminobutirik asit, betain), vitaminler (askorbik asit, riboflavin, tiamin), pirol alkaloidleri, uçucu yağlar bulunur.

“*Lycium barbarum*” tohum yağı, linoleik (% 68), oleik (% 19), palmitik (% 7) asitlerce zengindir; güçlü antioksidan özelliğe sahiptir ve kozmetik hammaddesi olarak kullanılır.

Kurtüzümü meyveleriyle yapılan “*in vitro*” ve “*in vivo*” çalışmalarda; antioksidan, antiinflamatuar (yangı giderici), antifibrotik (lif dejenerasyonunu önleyici), serebrovasküler (beyin damarlarını) koruyucu, hepatoprotektif (karaciğer koruyucu), hipolipidemik (kan lipitlerini düşürücü), hipoglisemik (kan şekerini düşürücü), hipotansif (tansiyon düşürücü), immünomodülatör (bağışıklık sistemini düzenleyici), nöroprotektif (sinirleri koruyucu) özellikleri belirlenmiştir.

Laboratuvar çalışmalarında; apoptozis yapıcı yani kanser hü-

(*Lycium barbarum* L.)

relerini ölmeye sevkedici, meme kanseri hücrelerinin büyümesini önleyici, fiziksel bitkinliği iyileştirici, yaşa bağlı görme bozukluğunu (maküler dejenerasyon – AMD) düzeltici, insülin direncini düzenleyici, kemoterapi kaynaklı saç dökülmelerini önleyici, oksidatif strese koruyucu, prenatal (doğum öncesi) stresi iyileştirici, karaciğer zehirlenmesini önleyici, kolesterol-trigliserit-açlık kan şekerini ciddi oranlarda düşürücü, sağlıklı bireylerde kalori harcatıcı ve bel kalınlığını inceltici özellikleri ispatlanmıştır.

Yapılan klinik çalışmalarda, antidiabetik (kan şekerini düşürücü, iyi kolesterolü artırıcı), immünomodülatör, antioksidan, görme fonksiyonunu iyileştirici (maküler pigment yoğunluğunu artırıcı) özellikleri belirlenmiştir.

Kuru kurtüzümü meyvelerinin günlük kullanım dozu, 6 gram olarak bildirilmiştir.

Kurtüzümü (*Lycium* L.), Türkiye florasında yedi türle temsil edilmektedir; endemik tekedikeni (*Lycium anatolicum* A. Baytop et R. Mill), atlangaç (*Lycium barbarum* L.), termiye çalısı (*Lycium chinense* Mill.), eğri tekedikeni (*Lycium depressum* Stocks), sincan tekedikeni (*Lycium europeum* L.), şeytan ipliği (*Lycium ruthenicum* Murray), boz tekedikeni (*Lycium shawii* Roemer et Schultes var. *leptophyllum* (Dunal) Tackholm et Boulos). Bunlardan, sincan tekedikeni türüne ait meyvelerin, müshil, idrar artırıcı ve yatıştırıcı olduğu belirtilmiştir.

K. Hüsnü Can Başer

Prof. Dr; Yakın Doğu Üni. Eczacılık Fak.

Bu yazıda belirtilen ifadeler, sadece bilgilendirme amaçlıdır; tavsiye niteliği taşımaz. Hastalıkta tedavinin, mutlaka doktor kontrolünde yapılması gerektiği unutulmamalıdır.